

सो. म.

अनमः श्रीगणेशाय ॥ अग्निहोत्रमुपासीनं गार्ग्यं बृद्धं महामुनिम् ॥ विनयेनोपसंगम्य भागुरि
परिपूजति ॥ १ ॥ कथं सोमसमुत्पत्तिः कथं वाक्षीयते पुनः ॥ केनायं कः समस्तानं केन सृष्टुं शक्नुहि
माम् ॥ २ ॥ गार्ग्य उवाच ॥ यदहं कारीषं द्यौरेमथ्यमाने महोदधौ ॥ भूमीर्धर्मा विविधा सत्वाः प्रथमं
रत्नसागरे ॥ ३ ॥ प्रमथ्य देवाः क्षीरे दनवनीतसमं न्वितम् ॥ तदा सोमसमुत्पत्तिः शीतरश्मी सलक्ष
णः ॥ ४ ॥ नृस्य यदुचुः ॥ कोतूहलसमुत्पन्ना देवता ऋषिभिः सह ॥ संस्रय्य परिपूजति क्वा स
धर्मार्थं का विदम् ॥ ५ ॥ कथं वाक्षीयते सोमः क्षीरो वा वदते कथम् ॥ इदं ब्रूह्म महाभाग ब्रूहि सर्वम
श्रुयतः ॥ ६ ॥ व्यास उवाच ॥ भूरावतु देवताः खर्वाः यदर्थमिह मागताः ॥ तदहं संपुबक्ष्यामि ते मुस्यग
तिमुत्तमाम् ॥ ७ ॥ अग्रे हन्ते च दत्तं च सर्वं सोमगते भवेत् ॥ तत्र सोमसमुत्पत्तिः शीता भूहि मल
क्षणाः ॥ ८ ॥ अष्टादशी तसहस्राणि विस्तीर्यो योजनानि च ॥ पुमारां तत्र विज्ञेयं कलापं च द

॥ १ ॥

सो. म.

शेषतः ॥ ९ ॥ व्यास उवाच ॥ त्रिंशत्कला व्यात्र इत्येकपि विदुर्वचः ॥ तत्र सोमं पयुर्देवाः पथ्येनानुपूर्वसः ॥
पुथं मां पिवतेर्वा हृदि तोयां पिवते रौवः ॥ विभेदे वास्तु नीयां त चतुर्थीं सलिलाधिपः ॥ ११
पंचमीति वषट्कारः षष्ठी पिवति वासवः ॥ सप्तमीं मुखे यो देवा अष्टमीं मज्जा एकपाः
तः ॥ १२ ॥ नवमीं केल्यक्षस्य यमपुत्रो ह्लाति वै कलाः ॥ दशमीं पिवते वायुः पिवत्येकाद
शीं मृगा ॥ १३ ॥ द्वादशीं पितरः सर्वे समं प्राह्णन्ति भागशः ॥ त्रयोदशीं धनाध्यक्ष कुबेरः
पिवते कलाः ॥ १४ ॥ चतुर्दशीं यशुपतिः पंचदशीं पुजापतिः ॥ निव्याडित कलां शेष
चतुर्मानपुकाशते ॥ १५ ॥ कला यो दशीं काया तु अपयुर्विसेते सदा ॥ अमा यात्र सदा
सोमोऽसौ वीः पतिवद्यते ॥ १६ ॥ तमोऽसौ विगतं गावः पिवत्यमुगंतं जगत् ॥ तत्र क्षीरे मम

सो. म

तंभूतामंत्रपूतं द्विर्जातिभिः ॥ १७ ॥ हुतमग्निं यज्ञे सुपुनराया यते शशी ॥ दिने दते कला व
धियै र्णमास्यां तु पूर्णाता ॥ १८ ॥ नवान्वे भवति ज्ञायमानो हं केतु रूचसो मेत्युगुम ॥
भागं देवेभ्यो विदधात्यायु प्रच्युमास्ति रते दीप्ति मायुः ॥ १९ ॥ त्रिमुहूर्तं वसते द
र्शं त्रिमुहूर्तं जले वशेत् ॥ त्रिमुहूर्तं वसेद्गोष्ठे त्रिमुहूर्तं वनस्य तौ ॥ २० ॥ वनस्य तिग
ते सोमे यस्तु द्विष्ट्या त वनस्य तिम् ॥ दोरायां भूरा दृष्ट्या यां युज्यते नात्र संशयः
॥ २१ ॥ वनस्य तिगते सोमे अनङ्गा हंतु वा हयेत् ॥ नाश्रंति पितरस्तस्य दश वर्षा
स्याप्यं च ॥ २२ ॥ वनस्य तिगते सोमे त्रियं वा यो धिगदति ॥ स्वर्गं ह्याऽपितरस्त

॥ २ ॥

सो. मे

स्य च वंते नात्र संशयः ॥ २३ ॥ वनस्य तिगते सोमे यो भक्षयेद्धत वा वनम् ॥ चन्द्रमा भक्षितस्ते
न पितरं चोपचातकः ॥ २४ ॥ वनस्य तिगते सोमे परत्रं यस्तु भुञ्जीत ॥ तस्य मासकृ
तं पुराणं दातारमधिगदति ॥ २५ ॥ वनस्य तिगते सोमे मन्थानं यस्तु कारयेत् ॥ गा
वस्तस्य पुरास्यति चिरकालां जिता अपि ॥ २६ ॥ वनस्य तिगते सोमे चैरुय स्य प्र
सूयते ॥ अभिमंजायते तस्य यस्य सा गृहमागता ॥ २७ ॥ गवाधे तु लोसी पत्रहोमार्थं
समिधः कशाः ॥ इदुलोकेन दुष्यति गवाधे च तथा तुरंग ॥ २८ ॥ यद्दमा सोमो त्यतिग
हविरी भ्रावयेत् स्त्रियम् ॥ पुत्रं सालभते वीरं धर्मज्ञं वेदपारगम् ॥ २९ ॥ यद्दमा सो

त्यति

सोमो

सोमोत्पत्तिमाधुकाकाले सदापठेत् ॥ तदन्नममृतं मूत्वा पितृणां दत्तमक्षयं ॥ ३० ॥ यस्मां
सोमोत्पत्तिपः पठेन्नक्तिपावनः ॥ तारयेत्तु भृती प्रजारुरुच्यः सप्तः सप्तति ॥ ३१ ॥ य
स्मां सोमोत्पत्तिपर्वकाले सदापठेत् ॥ सर्वान्कामानवाप्नोति सोमलोके सगद्
ति ॥ ३२ ॥ सोमलोके सगद्गतिं यस्मां मोक्षं वृजे कुवत् ॥ चतुर्णां वेदानां साधारणं य
द्विशिष्टं समाधुम् ॥ ३३ ॥ इति सोमोत्पत्तिः ॥ संवत् १०९३ सास्तमिति देशखकल १४

१४३

ASHA ARCHIVES 3193

त्यति
॥ ३ ॥